

*Помпа Ольга Дмитрівна,
кандидат мистецтвознавства,
викладач кафедри народної хореографії
Київського національного університету
культури і мистецтв
od.pompa@gmail.com*

ТАНЦЮВАЛЬНА КУЛЬТУРА ІТАЛІЇ

*Мета дослідження пов'язана з розкриттям загальних і своєрідних рис танцювальної культури Італії. Стаття висвітлює традиції італійської танцювальної культури, розкриваючи їхні особливості. Представлені фольклорні колективи Італії, їхній вплив на народний танець сучасності. Для досягнення мети використано комплекс дослідницьких **методів**: порівняльно-історичний, логічний, теоретичний аналіз. У роботі реалізовано системний підхід до вивчення танцювального фольклору італійської культури. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що з'ясовано провідні тенденції італійського танцювального мистецтва, виявлено характерні типи виконавської орієнтації на фольклорну традицію – автентичні ансамблі. **Висновки.** Узагальнено відомості про історичні танцювальні традиції. Джерела, які аналізувалися у роботі, мають науково-практичне значення для дослідження історії культури Італії, проте хореографічне мистецтво цього регіону у наукових працях належним чином не висвітлено. Народний танець Італії, який увібрав у себе риси національного характеру, особливості трудової діяльності та побуту, характеризується самотністю. Теоретичні положення можна використовувати в навчальному процесі освітніх установ та в навчальній програмі з дисципліни «Народно-сценічний танець».*

Ключові слова: народний танець, танцювальна культура Італії, фольклорні танцювальні традиції.

Помпа Ольга Дмитриевна, кандидат искусствоведения, преподаватель кафедры народной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств

Танцевальная культура Италии

*Цель исследования связана с раскрытием общих и своеобразных черт танцевальной культуры Италии. Статья освещает традиции итальянской танцевальной культуры, раскрывая их особенности. Представлены фольклорные коллективы Италии, их влияние на народный танец современности. Для достижения цели использован комплекс **исследовательских методов**: сравнительно-исторический, логический, теоретический анализ. В работе реализован системный подход к изучению танцевального фольклора Итальянской культуры. **Научная новизна** работы заключается в том, что установлено ведущие тенденции итальянского танцевального искусства, выявлены характерные для региона типы исполнительской ориентации на фольклорную традицию – аутентичные ансамбли. **Выводы.** Обобщены сведения об исторических танцевальных традициях. Источники, которые анализировались в работе, имеют научно-практическое значение для исследования истории культуры Италии, однако хореографическое искусство этого региона в научных трудах должным образом не освещены. Народный танец Италии, который вобрал в себя черты национального характера, особенности трудовой деятельности и быта, характеризуется самотностью. Теоретические положения можно использовать в учебном процессе образовательных учреждений и в учебной программе по дисциплине «Народно-сценический танец».*

Ключевые слова: народный танец, танцевальная культура Италии, фольклорные танцевальные традиции.

Pompa Olga, PhD in Arts, lecturer of the folk dance chair, Kyiv National University of Culture and Arts

Italian dance culture

Purpose of Article. *The aim of this research is to study the general and specific characteristics of Italian dance culture. This article highlights the traditions of the Italian dance culture. It presents folklore groups in Italy and their impact on modern folk dance. Methodology.* *The author uses such research methods as comparative-historical, logical and theoretical analysis. The systematic approach to study a folk dance of Italian culture has been implemented in this article. Scientific novelty.* *The scientific novelty are the identification of the characteristic types of Italian dance culture, and the definition of specific types of performances – authentic ensemble. Conclusions.* *The information about historical dance traditions has been summarized by the author. The research sources in this work have scientific and practical significance to the study of cultural history of Italy. The choreography of the region in the used writings has not been properly reviewed yet. Italian folk dance that incorporates the features of the national character is really unique. The theoretical approach may be used in the educational process of educational institutions and curriculum of discipline “Staged folk dance”.*

Keywords: *folk dance, Italian dance culture, folk dance traditions.*

Актуальність теми дослідження. Серед актуальних проблем народного танцю сучасності стоїть питання інтерпретації характерних танців в Україні. Здобутки італійців в хореографічному мистецтві допоможуть українському танцювальному мистецтву розвиватися виразніше. Історія становлення придворної культури Італії та розвиток хореографічного мистецтва вивчалися провідними вченими-теоретиками, такими як: Доменіко Феррарський, Гульєльмо Ебрео, Фабріціо Карозо, Черазе Негрі, Ельба Фарабеголі. Спонування до вивчення танцювальної культури Італії свідчать короткі огляди саме таких авторів: А. Коротков, А. Тараканова, Д. Шариков. Тому виникає потреба теоретичної фіксації танців італійського народу. Дисципліна «Теорія та методика викладання народно-сценічного танцю» в Україні нині передбачає вивчення італійської хореографічної культури.

Мета дослідження розкрити загальні і своєрідні риси танцювальної культури Італії. Реалізація поставленої мети досягається вирішенням таких завдань: вивчити й проаналізувати фольклорні традиції, зазначити специфіку сучасних фольклорних колективів Італії, які зберігають провідні тенденції танцювального мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Кожному народові притаманні свої традиції, які втілює сукупність стандартів поведінки, що передаються спадково. Традиція виробляється під час формування етносу, коли він активно адаптується до довкілля – як природного, так і суспільного. За умов нормального розвитку, традиції максимально набувають своєрідності, але з часом спрощуються і зникають. Деякі елементи можуть переходити до молодих утворень, які їх акумулюють, збагачують і передають іншим. Таку думку про традиції виразно ілюструє В. Дорошенко в доповіді «Народно-сценічний танець як національне надбання хореографічної культури України» [2]. Кожне покоління тої чи іншої історичної епохи відтворює нарізно свою культуру, відображенням якої є і народні танці, що вважаються сучасними в певний проміжок часу.

В Італії існують різні фольклорні колективи, що складаються з непрофесійних танцюристів, які представляють регіональні традиції народного танцю. Ці традиційні танці належать людям, які пов'язані з конкретними моментами життя конкретної спільноти. Танці Італії часто супроводжуються традиційними музичними інструментами, проте, від регіону до регіону вони різняться. Серед традиційних тірольських танців – північної частини Італії, існують танці долин Окситан, і танці Романья. Тірольські танці присутні в Тренто, Больцано і Бресаноне Роверето; танці компанійські, які виконуються під час банкету. Танці Окситанської долини широко поширені в П'ємонті, в супроводі звуку гармоніки, скрипки, кларнета та класичного органу. Танці Романья (діалект Болоньезе), містять ряд кроків з супроводом вигуків хоп і танцюються в парах або гуртах, а танці Сардинії виконуються навколо великого багаття, де виконавці, тримаючись за руки, танцюють у великих колах.

У Центральній Італії відомий «Танець м'ясника» з XVIII ст. поширився в основному в регіонах Лаціо, Абрुццо, Молізе, Марке і Умбрії.

Згадки про італійський танець зустрічається у казці «Дари феї Кренського озера». Підтвердженням є слова: «Тим часом кийок скінчив тарантелу і почав танцювати веселий селянський танець trescone [3]. Trescone (сільський танець з пританцюванням) народився як танцювальний танець чоловіків і жінок, що характерно для Тоскани [9]. Трецо (італ. trezza) рухливий тридольний танець, близький куранті і гальярдо. Передбачається, що трецо походить з Венеції і пов'язаний зі старовинним хороводним танцем треска, відомим ще в XIII ст. Як треска (зі зміненою назвою на trescone або ntrezzata) понині залишається італійським народним танцем. Як і треска, трецо виконувався гуртом танцюристів («трецо» – діалектна форма від італійського слова «treccia» – шнурок, зв'язка). У XVII ст. трецо зустрічається тільки в німецькій і австрійській музиці. Автором багатьох танцювальних композицій був австрійський імператор Леопольд I; чимало танців належить австрійському придворному капелмейстеру і композитору І. Г. Шмельцеру, який увів танець трецо у свої балети [8]. Танець включали також до деяких сюїт і партити XVII ст. (І. Краденталлер, 2-я і 11-я сюїти з *Deliciae musicales*; Ф. Бібер, 4-а і 6-а партити з «*Harmonia artificiosa-agiosa*») [8].

У південній частині Італії поширений танець тарантела та її різновиди: сардинська бало тондо; салтарела (класичну версію виконують у Фрозіноне); тресконе (в області Романья); «Квітковий танець» (Карно); «Танець з шаблями» (П'ємонт і південь Італії); ндрецата (на острові Іскья цей танець виконували чоловіки з дерев'яними шаблями і списами) [3].

Тарантела стала поширеним танцем в період Бурбон. Це характерний танець східної області Італії – Апулії. Згідно однієї легенди, назва походить від слова тарантул – отруйний павук, в результаті укусу якого починаються приступи, страждання [5, 112]. У Середньовіччі вірили, що саме ця комаха здатна заразити божевіллям. Намагаючись позбутися від тарантула, народ на вулицях виконував цей запальний танець. Саму хворобу називали тарантизмом. Тарантелу виконували під характерні ритми, відбувалося це як ритуал. Для зцілення

людини, укушеної таємничим павуком, пожвавлюється звук за допомогою тамбурина (*tammore*) або бубна.

Різновидом тарантели вважається танець піціка (*pizzica*). Пік цього танцю випадає на 70-ті рр. ХХ століття. Він характерний також для південних регіонів: Апулії і Базілікати. Перші згадки про піціку відносяться до кінця ХVІІІ ст., коли знатна особа з Таранто запросила на танець короля Фердинанда ІV Бурбона. Піціка вважається парним танцем, проте його прийнято виконувати на сімейних святах, відповідно пару можуть утворити родичі однієї статі [3].

З технічного боку складовими танцю тарантели є: танець в колі, який супроводжуються жестами рук і кистей, а також виразні повороти. При виконанні танцю прийнятим було мати хустку на плечах, зараз такий «дрес-код» зустрічається набагато рідше.

Також широко відомий танець піціка з мечами (*pizzica-scherma, danza delle spade*). Тут є місце інсценуванню, а саме розгортання сцени баталій або дуелі. Слід зазначити, що в Італії є кілька регіональних танців, де незамінним атрибутом є меч або палиця [3]. Бергамаско вважається танцем селян із Бергамо. За своєю манерою виконання, розмірами і своєю жвавістю він дуже схожий на тарантелу. Незважаючи на те, що його танцювали аж ніяк не багаті люди, він здобув популярність і за межами Італії [3].

Заслуговує уваги цікавий представник хореографічної культури Італії – танцювальний колектив «Кал'ярі». Народний гурт «Кал'ярі» бере свою назву від одного з найстаріших районів міста – району Вілланова.

Колектив «Кал'ярі» був створений в 1976 році молодими людьми, які поділяють ту ж пристрасть до фольклору і бажання повернути своє коріння, а саме відновити й передати створення стародавнього шлюбу Кал'ярі (описані в книзі «Кал'ярі, моя любове» *Senza Thermes*). Метою цього колективу є відновити та зберегти звичаї і традиції міста.

У 2006 році гурт «Кал'ярі» організував етнографічну виставку «*Panetteras, aragatteris i piccioccus de Stobar*» у Цитаделі. На виставці були виставлені стародавні і реконструйовані вбрання, ювелірні вироби, фотографії.

Найчастіше фолк-гурт виступає з танцями на сценах фестивалів, де шанують релігійні та соціальні традиції, в атмосфері Сардинії.

Виступи танцювального гурту відзначаються використанням багатих костюмів Кал'ярі, традиційного репертуару древніх танців в супроводі звуку діатоники акордеона і архаїчних «*launeddas*» [7].

Танцювальний гурт є членом ФІТР (Італійська федерація народних традицій). Цей колектив представляє Італію (Сардинію) у найважливіших оглядах фольклору, як на регіональному, так і на національному, міжнародному рівнях.

Одяг «Кал'ярі» мав вплив на танцювальну культуру в цілому. В день весілля «*na bestiri de andiana*» вдягали спідницю, сорочку і шарф, який оперезує груди, і на якому прикріплювали багато коштовностей. Волосся зібране в трикутну хустину під назвою «*на тюрбани*», – це шматок дроту і шаль, яка різниться залежно від матеріальних можливостей жінок. Чоловічий одяг «Кал'ярі» відрізняється відповідно до членства власника в Гільдії. Так, у візників, які супроводжують колісницю провідних волів, одяг червоного кольору, профіліро-

ваний чорною тасьмою. Нагадує про мавританський вплив конусоподібний капелюх. Визначення «Carrettoneri» характеризує контраст кольорів між білим і чорним. Тільки червона смуга називається «sa fascadroxa» – виклик до життя. На голові носять чорну беретку (berritta), сорочку і жилет з шовку, облягаючі червоні штани з поясом. Зустрічається й вбрання, на яке вплинула професія садівника, характерною особливістю є капелюх – «сомбреро».

Інший народний танцювальний гурт – «Мандрівний» народився в 1996 році у Carpenedolo, в родючій низині Брешиї. Це організація, яка прагне поширити культуру народних танців – показати танці на вулицях, місцях, придатних для живих виступів і народного танцю. Маючи багаторічний досвід, гурт поставив різні спектаклі, що поєднують танцювальні та театральні елементи, для роздумів і приємного перегляду. У результаті виникли нові ідеї стосовно використання фольклору в танцях.

Ще одна добровільна, некомерційна організація – гурт «Umbria Folk», створений в Кастільйоне-дель-Лаго (Перуджа, Італія) в 1980 році з метою – виявити, поширити, передати традиції та ритуальні обряди Умбрії, а саме: святкування родючості землі, радість від щедрого врожаю або риболовлі. Танці і пісні, як правило, пов'язані із сільською діяльністю різних періодів, таких як: обмолоту врожаю винограду, збору оливок. Відтворюють хореографію, яка може показати сцени селянського життя, уяву наших предків, у первісному вигляді. Гурт прагне використовувати у своєму шоу культурні надбання. Таким чином, протягом багатьох років, і за допомогою свідчень очевидців і консультацій фахівців, вони шукали діалектні тексти, давні пісні, музику, хореографію. Збирали оригінальні і справжні музичні інструменти, традиційний селянський одяг Умбрії [6].

Гурт складається із 30 осіб, в основному молоді. До їхнього репертуару ввійшли також народні пісні і танці, що виникли в районі озера Трасімах, де проживає гурт.

Вистави демонструють не лише на місцевих виставках і фестивалях, а й беруть участь у національних і міжнародних фольклорних фестивалях, виставках і культурних обмінах, в Італії і в Європі, пропагуючи пригадати славне минуле, оцінити традиції Умбрії та її народу.

«Umbria Folk» організовувала короткі театралізовані вистави, характерні для місцевої традиції: «Фестиваль молотьба» (2006), «Фестиваль фольклору Valnestore» (2013), де в головних ролях – кілька італійських фольклорних колективів зі своїми виступами (із таких сіл: Piegara, Casalini, Pietrafitta, Tavernelle і Паникале, провінція Перуджа) [6].

Наукова новизна роботи полягає в тому, що з'ясовано провідні тенденції італійського танцювального мистецтва, виявлено характерні для регіону різновиди виконавської орієнтації на фольклорну традицію – автентичні ансамблі. Сучасні народні колективи Італії виявляють специфіку творчості, власне ставлення до національних танцювально-виконавських традицій, подають інтерпретацію фольклорних джерел та провідних тенденцій танцювального мистецтва, намагаючись зберегти свою цінність та передати її нащадкам.

Перед сучасною системою освіти стоїть завдання залучити нові покоління до історичних народних традицій, а значить – і зберегти їх. Влучно зазначила Н. Горбатова: «Становлення українського балету як професійного мистецтва відбувалося у взаємодії трьох тенденцій – орієнтація на західноєвропейську (французьку та італійську) і російську хореографію, дотримання класичної школи танцю і канонів класичного балету, оновлення власних народних хореографічних традицій» [1, 14].

Наше минуле – це фундамент стабільного, повнокровного життя в сьогоденні і запорука розвитку в майбутньому. Народні традиції, що передаються з покоління в покоління, багаті на різноманітні засоби і форми виховання.

Література

1. Горбатова Н. О. Становлення мистецтва класичного танцю в Україні (20–30-ті роки ХХ століття) [Текст] : автореф. дис. ... канд. іст. наук : 17.00.01 / Н. О. Горбатова / Київ. нац. ун-т культури і мистец. – К., 2004. – 18 с.
2. Дорошенко В. Ф. Народно-сценічний танець як національне надбання хореографічної культури України / В. Ф. Дорошенко // Культура України. – Х., 2013. – Вип. 43. – С. 150–158.
3. История танца в Италии [Электронный ресурс] / Портал «Италия по-русски». – 2012. – Режим доступа : <http://italia-ru.com/page/italyanskie-tantsy>.
4. Коротков А. Все про танець. Довідник / А. Коротков, А. Тараканова // ТЦ Облкомплексу (гімназія-інтернат – школа мистецтв). – Кіровоград, 1999. – 90 с.
5. Шариков Д. Стилістичні різновиди народного танцю в світі / Д. Шариков // Вісник Львівського університету. – Л., 2014. – Вип. 14., – С. 110–119. – (Мистецтво).
6. Claudio Sciarma Gruppo Folkloristico Umbria Folk : A Tu per Tu con le Tradizioni Contadine [Електронний ресурс] // Regione Umbria, 2006. – Режим доступу : http://www.umbriafolk.eu/storia_umbriafolk.asp.
7. Launeddas. [Electronic resource] / Wikipedia, the free encyclopedia. – 2016. – Режим доступу : <https://en.wikipedia.org/wiki/Launeddas>.
8. Nettl P. The story of dance music [Electronic resource] / P. Nettl, Т. Кюрегян // N. Y. – 1947. – Режим доступу : [https://books.google.com.ua/books?id=XAzP_xv7CkC&pg=PA188&lpg=PA188&dq=P.+Nettl:+The+Story+of+Dance+Music+\(New+York,+1947\)&source=bl&ots=1JYaKgmTUF&sig=tNbT0apQTRiJ1AsxdheGSuf0D4U&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjDjKm1nfXOAhWFA5oKHZTFAvIQ6AEISzAC#v=onepage&q=P.%20Nettl%3A%20The%20Story%20of%20Dance%20Music%20\(New%20York%2C%201947\)&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=XAzP_xv7CkC&pg=PA188&lpg=PA188&dq=P.+Nettl:+The+Story+of+Dance+Music+(New+York,+1947)&source=bl&ots=1JYaKgmTUF&sig=tNbT0apQTRiJ1AsxdheGSuf0D4U&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKewjDjKm1nfXOAhWFA5oKHZTFAvIQ6AEISzAC#v=onepage&q=P.%20Nettl%3A%20The%20Story%20of%20Dance%20Music%20(New%20York%2C%201947)&f=false). – p.185–200.
9. Italian Folk Dance [Electronic resource] / Wikipedia, the free encyclopedia. – 2006. – Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_folk_dance.

References

1. Ghorbatova, N. O. (2004). Becoming art of classical dance in Ukraine (20-30s years of the twentieth century). Extended abstract of candidate`s thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Doroshenko, V. F. (2013). People dance stage as national property choreographic culture Ukraine. Culture of Ukraine. (Issue. 43), (pp.150–158). Kharkiv [in Ukrainian].
3. The history of dance in Italy. Portal «Italy in Russian». (2012). Retrieved from <http://italia-ru.com/page/italyanskie-tantsy> [in Russian].
4. Korotkov, A., & Tarakanova, A. (1999). Everything about dance. Reference book. Kirovograd [in Ukrainian].
5. Sharykov, D. (2014). Stylistic variations of folk dance in the world. Bulletin of Lviv University. (Issue 14), (pp.110–119). Lviv [in Ukrainian].

6. Sciarna, C. (2006). Umbria Folk Group: Face to face with the Peasant Traditions. Umbria region. Retrieved from http://www.umbriafolk.eu/storia_umbriafolk.asp [in English].
7. Launeddas. Wikipedia, the free encyclopedia. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/Launeddas> [in English].
8. Nettl, P. & Kjureghjan, T. (1947). The story of dance music. Retrieved from [https://books.google.com.ua/books?id=XAzP_xv7CkC&pg=PA188&lpg=PA188&dq=P.+Nettl:+The+Story+of+Dance+Music+\(New+York,+1947\)&source=bl&ots=1JYaKgmTUF&sig=tNbT0apQTRJl1AsxdheGSuf0D4U&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjDjKm1nfXOAhWFA5oKHZTFAvIQ6AEISzAC#v=onepage&q=P.%20Nettl%3A%20The%20Story%20of%20Dance%20Music%20\(New%20York%2C%201947\)&f=false](https://books.google.com.ua/books?id=XAzP_xv7CkC&pg=PA188&lpg=PA188&dq=P.+Nettl:+The+Story+of+Dance+Music+(New+York,+1947)&source=bl&ots=1JYaKgmTUF&sig=tNbT0apQTRJl1AsxdheGSuf0D4U&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjDjKm1nfXOAhWFA5oKHZTFAvIQ6AEISzAC#v=onepage&q=P.%20Nettl%3A%20The%20Story%20of%20Dance%20Music%20(New%20York%2C%201947)&f=false) [in English].
9. Italian Folk Dance. Wikipedia, the free encyclopedia. (2006). Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/Italian_folk_dance [in English].

УДК 792.8

*Коростельова Марія Дмитрівна,
старший викладач кафедри хореографії
Інституту мистецтв Київського університету
імені Бориса Грінченка
m.korostelova@kubg.edu.ua*

ФЕНОМЕН СИМУЛЯКРУ В ПОСТМОДЕРНИХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯХ БАЛЕТІВ КЛАСИЧНОЇ СПАДЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ БАЛЕТУ «СПЛЯЧА КРАСУНЯ» М. БОРНА)

***Мета роботи.** У статті досліджуються особливості інтерпретаційних процесів у постмодерністському балетному театрі, аналізується роль симулякрів у сучасному балетному мистецтві. **Методологія дослідження** базується на поєднанні філософсько-культурологічного підходу (для виявлення специфіки впливу постмодерністських філософських ідей на балетний театр), історико-стилістичного (для дослідження стилістичних витоків постмодерністських балетів-інтерпретацій), структурно-функціонального (для дослідження балету як взаємопов'язаної структури взаємодії автора, інтерпретатора та глядачів). **Наукова новизна.** Вперше на прикладі балету П. І. Чайковського «Спячка красуня» у інтерпретації М. Борна досліджуються зміст, сутність явища «симулякр» у балетному театрі, висувається гіпотеза, що постмодерністські інтерпретації класичних балетів є симулякром балетів-першоджерел. **Висновки.** Проведений аналіз дозволив визначити, що балет-симулякр існує завдяки своїй абсолютній відмінності від балету-першоджерела, симулякр стирає межі між традицією та новацією та осучаснює балетний спектакль.*

Ключові слова: *постмодерністський балетний театр, інтерпретація, симулякр.*

Коростелёва Мария Дмитриевна, старший преподаватель кафедры хореографии, Института искусств Киевского университета имени Бориса Гринченко

Феномен симулякра в постмодернистских интерпретациях балетов классического наследия (на примере балета «Спящая Красавица» М. Борна)

***Цель работы.** В статье исследуются особенности интерпретационных процессов в постмодернистском балетном театре, анализируется роль симулякров в современном балетном искусстве. **Методология исследования** базируется на сочетании философско-культурологического подхода (для выявления специфики влияния постмодернистских фило-*